

FEJLESZTÉS

Okos célokat kell kitűznie az ENSZ-nek

Az ENSZ-ben jelenleg a világ potenciálisan legfontosabb dokumentumáról tárgyalnak, amely több mint 2500 milliárd dollárnyi fejlesztési segély elköltését befolyásolja. Ezzel százmilliókat lehet kiemelni a szegénységből, csökkenteni lehet az erőszakot és javítani az oktatás színvonalát – röviden, jobbra lehet tenni a világot. De nagyon sok múlik azon, hogy okosan határozzuk-e meg a célokat.

A 2015-2030-ra vonatkozó Fenntartható fejlesztési célokat a 2012-es riói Föld-csúcspon kezdtek kidolgozni

Nem a mostani az első alkalom, amikor globális célokat tűzünk ki: 2000 szeptemberében 100 állam- és 47 kormányfő rakta le a Millenniumi fejlesztési célok alapjait. Rövid, speciális és nagyon egyszerű fejlesztési célokat határoztak meg, amelyekkel mindenki azonosulni tudott – ezenfelül egyedivé tette őket a pontos, 2015-ös határidő is. A világ vezetői valódi, számon kérhető ígéreteket tettek – például azt, hogy az 1990-es szint felére csökkentik az éhezők arányát. Míg 1990-ben a fejlődő világ lakosságának közel 24 százaléka éhezett, 2012-ben ez arány már „csupán” 14,5 százalék volt, és ha a jelenlegi trend

Az ENSZ a 2012-es riói Föld-csúcspon kezdte kidolgozni a 2015–2030-as időszakra vonatkozó Fenntartható fejlesztési célokat. A következő egy évben tehát országok, missziók, ENSZ-szervezetek és nem kormányzati szervezetek (NGO-k) komplex egyeztetéseket tartanak, amelyek eredményeként remélhetőleg megszületnek az új célok. Ezek a 2500 milliárd dolláros fejlesztési segély elköltésére rendelkezésre álló időszak jelentős részét meghatározhatják, így nem meglepő, hogy mindenki szeretné a számára kedves célokat a jegyzőkönyvekben látni. Mostanáig több mint 1400 cél kitűzésére tettek javaslatot. De ha 1400 prioritásunk van, az olyan, mintha egy sem lenne.

Ennél jobban is eljárhatunk. Az általam vezetett think-tank, a Copenhagen Consensus elindított egy projektet, hogy meghatározzuk: miként lehet a fejlesztésre szánt pénzt a leghatékonyabban elkölteni. Negyvenhét, világhírű közgazdászokból álló, nemzetközi munkacsoport vizsgálta meg nagyjából ötven cél költségét és hasznát – nem csupán a gazdasági, hanem az egészségügyi, társadalmi és környezeti hatásokat is figyelembe véve. Az eredményekhez ENSZ-szervezetek, NGO-k és vállalatok fűznek megjegyzéseket; a gazdasági tényeket figyelembe véve pedig három Nobel-díjas állítja majd sorrendbe a célokat, a legjobbtól a legrosszabbig.

Képzelnék magunk elé az ENSZ dokumentumát, és a gazdasági evidenciák alapján emeljük ki különböző színekkel az egyes célokat. Zölddel jelöljük a legjobbakat, amelyek költsége nem nagy, de a gazdasági, társadalmi és környezeti haszon több mint 15-szöröse a ráfordításának. Sárgák legyenek a fair célok: azok, amelyek haszna nagyobb, mint a költsége. A rossz célkitűzéseket pedig jelöljük pirossal: ezek többre kerülnek, mint amennyi hasznot hajtanak a világnak. Sok ezer oldalnyi gazdasági kutatással megtámogatva ezek az egyszerű – a közlekedési lámpának megfelelő – színek segíthetik a világ elfoglalt döntéshozóit abban, hogy a leghatékonyabb célokat tűzhessék ki.

Kiszíneztük a jelenlegi ENSZ-dokumentumban szereplő 212 célt is. Számos nagy, zöld szintű eredményt találtunk, de akadnak nagyon gyenge, piros célkitűzések is.

A malária és a tuberkulózis visszaszorítása egyszerű cél, amelyet gondolkodás nélkül zölddel emelhetünk ki. A költségek alacsonyak, mivel a megoldás egyszerű, olcsó és jól dokumentált. A haszon pedig hatalmas: nem csupán azért, mert csökken a halálos esetek, valamint a hosszú és súlyos betegségben szenvedők száma, de azért is, mert a termelékenység javulásával egy önmagát erősítő, pozitív folyamat indulhat el.

Hasonlóan zöld a fosszilis tüzelőanyagok és energiaforrások támogatásának megszüntetése a harmadik világ országaiban. Egy liter benzin ezen országok némelyikében mindössze néhány centbe kerül – ez azonban döntően a közepes és magas keresetűeknek kedvez, akiknek autóra is telik. A szubvenciók mérséklésével kisebb lenne a pazarlás, az árak közelítenének a megfelelő szinthez, csökkenne a költségvetésekre nehezedő nyomás és a széndioxid-kibocsátás is.

A HIV felszámolása ugyanakkor nehéz és kevésbé hatékony. Mivel a költségek magasak és a kezelést a beteg egész életében folytatni kell, ez csupán sárga cél, nem zöld. A megújuló energia arányának megkétszerezése 2030-ig: ez jól hangzik ugyan, de kiderül, hogy ríktóan piros. Nagyon drága módja annak, hogy csekély mértékben csökkentjük a széndioxid-kibocsátást, és nem érinti a kályhák, fűtőberendezések és hűtők általi beltéri légszennyezést. Ehelyett arra kell koncentrálnunk, hogy több energiát biztosítsunk a szegényeknek – ez ugyanis bizonyítottan hozzájárul a növekedés gyorsításához és a szegénység felszámolásához.

Az, hogy bizonyos célokat pirosra festünk, természetesen kényelmetlen azoknak, akik ezeket szorgalmazzák, de segít felnyitni a szemüket. Ahogy az Egyesült Államok ENSZ-nagykövete fogalmazott: „Nagyon nem tetszik, ha a számomra kedves célokat pirossal jelöljük meg, de mindannyiunknak szükségünk van arra, hogy ismételjük azokat a gazdasági tényeket, amelyek alapján a célokat újra kell gondolnunk.” A gazdasági szempont természetesen nem az egyetlen, amelynek alapján a globális társadalomnak ki kell tűznie a következő 15 év prioritásait, ahogy egy étlapról sem csupán az árak és az adagok nagysága alapján választjuk ki az ételt. De a gazdasági információk fontos szerepet játszanak a döntésekben. Az ENSZ által kitűzött célok költségének és hasznának elemzése a gyenge célokat tovább gyengíti, az okos célkitűzéseket viszont erősíti.

A célok kiválókra, megfelelőkre és gyengékre való felosztásához nem kell zseninek lenni, ennek ellenére – bármily meglepő – ez idáig sohasem tették meg. A végső szót nagyrészt nyilván a politika mondja majd ki, de ha a megfelelő gazdasági érvek segítenek abban, hogy elveszünk néhány rossz célt néhány egyszerű javára, aminek eredményeként a 2500 milliárd dollárnyi fejlesztési segély jelentős részét hatékonyabban tudjuk felhasználni, akkor a Fenntartható fejlesztési célok az évtized legjobb kezdeményezésévé is válhatnak.

Björn Lomborg,
a Copenhagen Consensus Center alapítója, a koppenhágai Business School professzora

MONETÁRIS POLITIKA

A Fed egyre inkább hasonlít a mexikói jegybankra

Félő, hogy a Fed a korábban már többször elkövetett hibáit ismétli meg, amikor a laza monetáris politikájával eszközbuborékok kialakulását idézi elő a globális tőke- és hitelpiacokon.

Rudi Dornbusch, az MIT néhai professzora mondta egyszer a mexikói jegybankról: megérti, hogy hibákat követ el, hiszen végső soron ott is emberek dolgoznak. Csak azt nem érti – tette hozzá –, hogy ugyanazok az emberek hogyan követhetik el újra és újra ugyanazokat a hibákat. Ha végignéznünk azokat az eszközbuborékokat, amelyeket az elmúlt 18 hónapban a Federal Reserve példátlan méregbővítésével fújt fel, fel kell merülnön a kérdés: vajon a Fedről nem mondható el ugyanez? Hiszen az elmúlt 15 év alatt ez már a harmadik alkalom, hogy a különlegesen laza monetáris feltételek miatt eszközbuborékok alakulnak ki. A Fed pedig, úgy tűnik, semmit sem tanult a korábbi buborékok kidurranásából. Ehelyett – a globális piacokon tapasztalható egyre nyilvánvalóbb jelek ellenére – folytatja amúgy is hatalmasra duzzadt mérlegének bővítését, amely immár eléri a 4250 milliárd dollárt.

A Nemzetközi Fizetések Bankja (Bank for International Settlements, BIS), a világ jegybankjainak bázeli székhelyű bankja nemrégiben tette közzé éves jelentését, amelyben számos adattal támasztja alá: a szélsőségesen túlfűtött pénzügyi piacok az elmúlt években elszakadtak a meglehetősen gyenge globális gazdasági teljesítménytől. A gazdasági kilábalás visszafogott üteme ellenére a tőkepiacok sorra döntik a rekordokat, az indexek volatilitása pedig történelmi mélypontra süllyedt. A globális értékpapírpiacon ezzel párhuzamosan a kockázatos hitelfelvevők számára csökkentek a kamatok – mind a vállalati kötvényeké, mind az eurózána perifériája állampapírjaié –, méghozzá olyan szintre, amely biztosan nem tükrözi a csőd kockázatát.

Hogy a globális piacok elszakadtak a gazdasági és politikai fundamentumuktól, az is jelzi, hogy – úgy tűnik – a globális kockázatok erősödése alig okoz zavart. Különösen meglepő, hogy a piacok függetlenül magukat az olajban gazdag Közel-Keleten zajló földindulásszerű változásoktól, az iszlám fundamentalizmus újraerősödésétől. Meglepő az is, ahogy a piacok minimalizálják az ukrainai válsággal kapcsolatos geopolitikai kockázatokat, és ahogy alábecsülik az európai adósságválság kiújulásának veszélyét – miközben az európai gazdasági kilábalás akadozik, a defláció kockázata pedig erősödik.

Janet Yellen Fed-elnök többször is tagadta, hogy az egyesült államokbeli, illetve globális hitelpiacok túlfűtöttek lennének, ami csak megerősíti: a Fed a korábbi hibát követi el megint, először tagadja, majd alábecsüli az eszközárak inflálódásának költségét. Ezt pedig úgy teszi, hogy alapvetően a munkanélküliségre és a fogyasztói árakra összpontosít, az

eszközárak inflálódását pedig figyelmen kívül hagyja. Ugyanígy járt el a Fed a 2000-es évek eleji technológiai lufi, majd a 2000-es évek közepi ingatlanpiaci buborék esetében is. Most pedig úgy tűnik, a globális tőke- és hitelpiaci buborékokkal ismétlődik meg ugyanez.

Alan Greenspan korábbi Fed-elnök 2007-es, az amerikai lakás- és hitelpiaci buborék kipukkanása előtt tett nyilatkozataira emlékeztet, amikor Yellen hangsúlyozza: nem a döntéshozók feladata, hogy a kezdeti stádiumokban lévő buborékokat azonosítsák, és még kevésbé, hogy kipukkantsák őket. Szerinte inkább a bankok működését kell körültekintően szabályozniuk az eszközállományra vagy a hitel/eszközérték arányra vonatkozó előírásokkal, amivel biztosíthatják, hogy a pénzügyi rendszert ellenállóvá tehetik az esetleges buborékkipukkanásokkal szemben.

Yellen megközelítése problematikus. Ahelyett, hogy a közmondásos

DESMOND LACHMAN

A globális piacok elszakadtak a gazdasági és politikai fundamentumuktól.

puncsostalat még azelőtt eltenné, hogy a pénzügyi piaci banzáj igazán beindulna, éppenséggel zöld jelzést ad a partinak azzal, hogy jelzi: az alapkatot sokáig alacsonyban fogja tartani és nem használja fel a buborékok visszaszorítása érdekében. Ez növeli annak kockázatát, hogy a globális hitel- és tőkepiaci buborékok – amelyekről kelletlenül, de Yellen is elismeri, hogy létrejöhetnek – egyre fenyegetőbbé válnak. Ugyancsak növekszik annak kockázata is, hogy a Fed alábecsüli e buborékok kipukkanásának hatását – különösen, ha ez a pénzügyi rendszer azon részét érinti, amelyek kívül esnek a Fed felügyeleti hatáskörén.

Csak az idő dönti majd el, hogy a BIS-nek van-e igaza, amikor – csak úgy, mint az egyesült államokbeli ingatlanpiaci buborék kipukkanása előtt – a vészharangot kongatja, vagy Yellennek, aki a globális pénzügyi kockázatokkal kapcsolatban annyira bizakodónak tűnik. Sajnos sok jel utal arra, hogy a BIS aggodalmi megalapozottak. Ez pedig azt jelenti, hogy amikor a kamatok idővel elmozdulnak a normális szintek felé, a globális pénzügyi piacokon megint nehéz idők jöhetnek.

Desmond Lachman,
az American Enterprise Institute kutatója

BJØRN LOMBORG

A célok kiválókra, megfelelőkre és gyengékre való felosztásához nem kell zseninek lenni.

folytatódik, 2015-re 12,2 százalékra csökkenthet, ami már alig marad el a 11,9 százalékos céltól. Hasonló ígéret vonatkozott a szegények arányára is: 1990-ben a fejlődő világ lakóinak 43 százaléka élt napi 1 dollárnál kevesebből, ez az arány 2010-re kevesebb mint felére, 20,6 százalékra csökkent, és a jelenlegi trendek alapján 2015-re 15 százalék alá süllyed, ami látványos haladást jelent.

A Millenniumi fejlesztési célok tehát megmozgatták a globális képzelőerőt: az egyszerű célkitűzésekkel a világ azt ígérte, hogy segít a legszegényebekben, és – bár valamennyit nem sikerült elérnünk – nagyban közrejátszottak abban, hogy a Föld sokkalta jobb helyé vált. A határidők azonban 2015-ben lejárnak, fel kell tennünk tehát a kérdést: hogyan tovább?